

مفتحات آوایی و دستوری گویش نهاوندی

دکتر ولی‌الله ظفری

اشاره :

مقاله‌ی زیر از آقای دکتر ولی‌الله ظفری (متولد ۱۳۱۲ نهاوند) استاد محترم زبان و ادبیات فارسی دانشگاه اهواز و مؤلف کتاب دوجلدی «حسیه در ادب فارسی» است. ضمن تشکر از همکاری ایشان در ارسال این مقاله، فصل‌نامه‌ی فرهنگان امیدوار است در شماره‌های بعد نیز مقالات علمی و پژوهشی دیگری از استاد را چاپ و منتشر نماید.

با نزدیک شدن شهرها و از بین رفتن فاصله‌ها و گسترش وسایل ارتباط جمعی چون رادیو و تلویزیون و روزنامه، دیواره‌ی فرهنگ‌های محلی که گنجینه‌های بازمانده از نیاکان ماست، فرو می‌ریزد و در فرهنگ‌های دیگر مستهلک و محو می‌شود. پیرمردان و پیرزنانی که امروز و فردا در می‌گذرند، با خود اندوخته‌هایی بس گران‌قدر از فرهنگ و آداب و رسوم و گویش را به دل خاک می‌برند. روزی نمی‌گذرد که از ستارگان گویش‌های محلی اختری غروب نکند و ناپدید نشود.

گردآوری این گویش‌ها و ثبت و ضبط آن‌ها یکی از کارهای بس مهم است و کوشش و عزمی جمعی را می‌طلبد. چه بسیار واژه‌هایی که هر روز به نادرست در زبان فارسی ساخته می‌شود، در حالی که همان واژه به صورت کار آمده و جا افتاده در گویشی هنوز به زندگی خود ادامه می‌دهد.

هر یک از این واژه‌های گویشی بازگوکننده‌ی گوشه‌ای از تاریخ اجتماعی ملت ما هستند و مجموع آن‌ها می‌تواند زبان فارسی را پربار سازد.

اما پرداختن به نهاوند و گویش نهاوندی و تعلق خاطریم به آن - که «باشیراندرن شد و باجان به در شود» - به علت دینی است که به زادگاهم دارم. اگر چه نزدیک سی و پنج سالی است که به انگیزه‌ی دانش‌اندوزی رخت از آن سامان برکشیده و در دیاری دیگر گلیم اقامت

افکنده‌ام، ولی همواره نسبت به این مرز و بوم در خود شور و کشتی حس می‌کنم، زیرا وجودم از آب و گل آن سامان پرورده و تار و پود روح و روان و خاطرات کودکی‌ام با محیط زیبای «باروداب» و «گرجیان»^(۱) و مناظر پر برف و چشم انداز «گرو»^(۲) عجین شده است و پیوندهای خانوادگی‌ام در آن خطه خود سبب مهر و محبتی دیگر است.

آن گاه که در برگه‌های کتابخانه‌ها به عنوان‌هایی به نام «گوش...» برمی‌خوردم، چه اندازه متأسف می‌شدم، که چرا در گوش‌های نهاوندی و بروجردی و ملایری و همدانی که بسیار به هم نزدیک‌اند و شاخه‌ای است تناور از درخت کهن زبان فارسی، با وجود دانشمندان و استادانی چون آقایان دکتر شهیدی و دکتر زرین‌کوب و دکتر فرشید ورد و شادروان دکتر درخشان چنین پژوهش‌هایی صورت نگرفته است؟

این است که به جمع‌آوری برخی از واژه‌های نهاوندی پرداختم. تا آن‌که سفر هند پیش آمد. پس از بازگشت از هندوستان، دو مجموعه مقالات تحت عنوان «نهاوندشناسی» از انتشارات مؤسسه‌ی فرهنگی علیمرازیان به دستم رسید و همین بر شوق و شورم افزود. به خصوص وقتی دانستم استاد فاضل آقای «کرم‌خدا امینیان» هم در این زمینه مقالاتی نوشته و برای چاپ در اختیار مؤسسه‌ی یاد شده قرار داده‌اند.

چون بررسی واژه‌های یک گوش بدون توجه به گوش‌های هم‌جوار ناقص می‌نمود، به تحقیق در گوش‌های دیگر چون لری، لکی، کردی، بختیاری، بویر احمدی، حتی یزدی و سمنانی پرداختم. به راستی گستره‌ی گوش نهاوندی را بس وسیع یافتم. به خصوص در گوش‌های شوشتری و دزفولی شمال خوزستان نشانه‌های فراوان از آن یافتم. محدوده‌ای که از جنوب آذربایجان و از دامنه‌های الوند و زاگرس شروع شده و سرزمین لرستان و بختیاری و کهگیلویه را در می‌نوردد و تا بوشهر و جنوب شیراز را در بر می‌گیرد. حدس بنده بر این است که این منطقه همراه با آذربایجان مملکت ماد قدیم را شامل می‌شود.

اما درباره‌ی واژه‌ی «نهاوند» بیشتر مورخان نوشته‌اند: «شهری است بناکرده‌ی نوح، و در

۱- نام دو دهکده در شرق و نزدیک نهاوند

۲- یکی از شاخه‌های مهم زاگرس که همیشه پوشیده از برف است و نهاوند را از لرستان جدا می‌سازد.

اصل «نوح آوند» و تختگاه و مسند نوح بوده است»^(۱) و نظر کسروی بر این است که نهاوند کلمه‌ای است در مقابل «دماوند». بخش اول این نام یعنی «نُها» و «دُما» را با استناد به لهجه‌ی مردم شوشتر و دزفول به معنی «پیش» و «پس - دنبال» می‌گیرند^(۲) و «وند» را که در هر دو مشترک است، از «وندن» به معنای «نهادن» که در گویش کنونی شوشتریان به کار می‌رود تصور کرده‌اند^(۳). پس «نهاوند» یعنی شهر یا آبادی یا قلعه‌ی ایستاده و نهاده در پیش رو و «دماوند» یعنی شهر یا آبادی یا قلعه‌ی ایستاده در دنبال و پشت^(۴).

درباره‌ی گویش نهاوند، بد نیست که گفته‌ی ابن مقفع را در این خصوص بیاوریم: «لغت فارسی عبارت‌اند از: فهلوی، دری، فارسی، خوزی و... اما فهلوی منسوب است به فهله، و آن اسمی است که بر شهرهای اصفهان و ری و همدان و ماه نهاوند و آذربایجان اطلاق می‌شود»^(۵).

پس گویش نهاوندی یکی از شاخه‌های مهم زبان پهلوی است و پهلوی نه تنها زبان پهنه‌ای وسیع از غرب و جنوب ایران، بلکه فراگیر، همه‌ی مردم با فرهنگ ایران بوده است. زبانی لطیف که ترجمان اندیشه و احساس و عاطفه‌هاست. تا جایی که به گفته‌ی استاد توس

۱- رجوع شود به مسالک الممالک ابن خردادبه، ترجمه‌ی سعید خاگوند. ص ۱۵۸ و ۱۵۹ و نیز برهان قاطع، تصحیح دکتر معین، ذیل: دماوند و نهاوند

۲- هم اکنون در گویش نهاوند و اطراف «دُما» به معنی «پشت» و «نُوا» به معنی «جلو و پیش» است.

۳- این که احمد کسروی به گویش شوشتری استناد کرده‌اند، بنده تا اندازه‌ای نظر ایشان را محق می‌دانم، چه با اقامت بیست ساله‌ی خود در خوزستان متوجه این نکته شده‌ام که ریشه‌ی بسیاری از لغات نهاوندی را بین مردم این ناحیه باید جست‌وجو کرد و ان شاء... در بحث از واژگان نهاوندی به موارد مشترک آن‌ها اشاره خواهم کرد. اما درباره‌ی نهاوند و ریشه‌های تاریخی آن رجوع شود به مقاله‌ی جامع و ممتع استاد بزرگوار جناب آقای دکتر عزیزالله بیات مندرج در مجموعه مقالات همایش نهاوندشناسی. ص ۴۴-۷۵

۴- برهان قاطع تصحیح دکتر معین. چاپ امیر کبیر. ذیل «دماوند» و «نهاوند»

۵- همان مأخذ. ج ۱، مقدمه. ص بیست و نه

و لسان الغیب شیراز برای بیان حالات تند عاطفی خود، از پهلوئی پردازی بلبل حکایت می‌کنند:

نگه کن سحرگاه تا بشنوی
 همی نالد از مرگ اسفندیار
 زبلبل سخن گفتن پهلوئی
 ندارد به جز ناله زو یادگار

(فردوسی) ***

بلبل ز شاخ سرو به گلبانگ پهلوئی
 یعنی بیا که آتش موسی نمود گل
 می‌خواند دوش درس مقامات معنوی
 تا از درخت نکته‌ی توحید بشنوی

(حافظ)

پس به تنهایی پرداختن به چنین موضوعی گسترده مشکل می‌نمود. متأسفانه از دانشجویان هم نتوانستم کمک بگیرم. چه در منطقه‌ی خوزستان کم‌تر دانشجویی داشتیم که از خطه‌ی نهاوند و آن حوالی باشد. به هر حال یک‌تنه وارد میدان شدم. آن‌چه در حافظه داشتم قلمی کردم و از آشنایان و همشهریان هم که گاهی فرصت دیدارشان دست می‌داد، کم و بیش یاری می‌گرفتم و ضمناً چنان‌که قبلاً گزارش شد از مطالعه و جست‌وجو در گویش‌های دیگر غافل نبودم. در آغاز بر سر آن بودم که تنها به واژگان نهاوندی پردازم، اما با مطالعه در آثار همانند به سوی دو جنبه‌ی دیگر یعنی ساختمان دستوری و ضرب‌المثل‌ها نیز کشیده شدم. البته یقین ندارم که حق مطلب را ادا کرده باشم. شاید این دریافت‌ها با بسیاری از کاستی‌ها همراه باشد، که ممکن است مورد ایراد همشهریان سخن‌سنج قرار گیرد. ولی با جان و دل آماده‌ی پذیرفتن نظرات اصلاحی و آرای محققانه آنان خواهم بود.

این پژوهش را تحت سه عنوان عرضه می‌کنم:

۱ - مختصات آوایی و دستوری گویش نهاوندی

۲ - واژگان نهاوندی

۳ - ضرب‌المثل‌های نهاوندی

نشانه‌های آوایی

الف - همخوان‌ها = صامت‌ها

s	س - ص - ث	b	ب
z	ز - ض - ظ	p	پ
h	ح - ه	t	ت - ط
č	چ	d	د
j	ج	k	ک
m	م	g	گ
n	ن	q	ق - غ
r	ر	x	خ
ʒ	ژ	f	ف
y	ی	v	و
'	ء - ع	š	ش

ب - واکه‌ها = مصوت‌ها

ā	آ
a	ا
u	او
o	ا
i	ای
e	اِ
é	اِ کشیده
á	اَ کشیده
ó	اُ کشیده

یادآوری ۱ - مصوت مرکبی نیز در گویش نهاوندی به کار می رود که از آمیختن (a = e) و (o = u) ترکیب می شود، مانند تلفظ /u/ فرانسه (eo) چون:

سوزه seoza (سوزن)

کوزه keuzza (کوزه)

یادآوری ۲ - در گویش نهاوندی آن گاه که «گ» پس از «ن» قرار می گیرد مانند: «جنگ»، هنگ، تفنگ» از نظر آوایی طوری با هم می آمیزند که جدا کردن آن ها ممکن نیست. به عبارت دیگر «ن» که واج خیشومی دندانی است با واج «گ» که آوایی پسکامی انسدادی است، همراه یک دیگر نوعی صدای مرکب یا «دیفتونگ» ایجاد می کنند. این آوا در لری هم وجود دارد. آنانی که سرود لری (دایه دایه وخت جنگه» را شنیده اند، در تلفظ «جنگه» به خوبی می توانند این آوای مرکب را حس کنند. از این رو بنده این آوا را به صورت «n^g» نشان داده ام:

(جنگ = Jan^g) (سنگ = San^g) تفنگ = tofan^g)^(۱)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱ - آقای حمید ایزد پناه در تألیف فرهنگ لری و لکی چنین نشانه ای را برای این آوای مرکب اختیار کرده اند ولی در باره ی آن هیچ گونه توضیحی نداده اند.

فصل اول

مختصات گویش نهاوندی و تفاوت آن با فارسی کنونی

۱-۱- های بیان حرکت ماقبل^(۱) که در زمان قدیم «ا = آ» تلفظ می‌شد و امروزه تحت تأثیر لهجه‌ی مرکزی ایران (چون تهرانی، اصفهانی، سمنانی و...) «ا = |» خوانده می‌شود، در گویش نهاوندی به همان صورت قدیم «ا = آ» تلفظ می‌گردد.

فارسی کنونی	نهاوندی	نهاوندی	فارسی کنونی
خانه	xane	خونه	xona
راننده	ranande	راننده	rānanda
کله	kalle	کله	kalla
دُنبه	dombe	دمه	domma

۱-۲- ابدال

۱-۲-۱- مصوت (واکه‌ی) /ā = Ā/ فارسی پیش از صامت (همخوان) پایانی /n/ روی هم در گویش نهاوندی به صورت /o/ ظاهر می‌شود و در این حالت (n = ن) پایانی فارسی در گویش نهاوندی تلفظ نمی‌شود و این در صورتی است که واژه به اسمی دیگر اضافه نشده باشد، زیرا در آن حالت /n/ ظاهر می‌گردد:

فارسی	نهاوندی	فارسی	نهاوندی
جان	jān	جو	jo
دکان	dokān	دکو	doko
آسمان	asemān	آسمو	asemo
زعفران	zà'farān	زفرو	za'fero

۱- رک. فرهنگ معین، ج ۱. مقدمه، ص پنجاه و شش

۲- پسوند (a) بازمانده از فارسی باستان نیست بلکه بازمانده‌ی (ak) در فارسی میانه است که خود از پسوند (aka) پارسی باستان مشتق شده است. (فرهنگ معین، ج ۴، ذیل (ه)).

		نهایندی		فارسی
	no	نو	nān	نان
	kamo	کمنو	kamān	کمان
	یادآوری - درگوش بروجردی به /ɲ/ بدل می‌شود:			
		ن	ب	ف
doko	doku	دکو	dokān	دکان
no	nu	نو	nān	نان

۱-۲-۳- مصوت /ā = Ā/ فارسی پیش از /ne/ درگوش نهایندی به صورت /o/ تلفظ می‌شود:

		ن		ف
xona	خونه	xāne		خانه
dona	دونه	dāne		دانه
mardona	مردونه	mardāne		مردانه
šona	شونه	šāne		شانه

۱-۲-۴- مصوت /ā = Ā/ فارسی پیش از صامت /b/ پایانی تواماً درگوش نهایندی به شکل مصوت مرکب /ev/ تلفظ می‌شود:

		ن		ف
(^۱)ev	او	âb		آب
xev	خو	xâb		خواب
zarev	زرو	zahrâb		زهراب
aftev	آفتو	âftâb		آفتاب

۱- در لری (او = ou) تلفظ می‌شود.

۱-۲-۵- مصوت /a = آ/ پیش از /f = ف/ صامت، با هم به /او = ev/ تبدیل می شود.

	ن		ف
evsâr	اوسار	afsâr	افسار
derevš	دروش	darafš	درفش
kevš	کیوش	kafš	کفش
benevš	بینوش	banafš	بنفش

۱-۲-۶- مصوت /a = آ/ پیش از صامت /b = ب/ معمولاً با هم به صورت (ev) تلفظ می گردد:

	ن		ف
šev	شو	šab	شب
tev	تو	tab	تب
lev	لو	lab	لب
kevk	کیوک	kabk	کبک

۱-۲-۷- /b = ب/ بعد از مصوت /ā = آ/ و /a = آ/ و /i = ای/ در این گویش به /v = بدل می شود.

	ن		ف
āvi	آوی	ābi	آبی
golāvi	گلاوی	golābi	گلایی
savat	سَوَت	sabad	سبد
bavar	بَوَر	bebar	بِبر
siv	سیو	sib	سیب
bavaxš	بَوَخَش	bebaxš	بیبخش

۱-۲-۸ - واژه‌های فارسی مختوم به «بان = bān» معمولاً «bān» آن‌ها به /vo/ یا /bo/ تبدیل می‌شود و اگر اضافه شوند /n = / آشکار می‌شود:

	ن	ف
biyāvo	بیاؤ	biyābān
pāsevo - pāsebo	پاسیؤ - پاسیو	pasebān
darbo	دریو	darbān

۱-۲-۹ - صامت /r = /r/ پایانی پس از مصوت بلند /ā = /ā/ و /i = /i/ به /l = /l/ بدل می‌شود:

	ن	ف
tāl	تال	tār
enjl	انجیل	anjir
qil	قیل	qir
xanazol	خانازول	xanāzir

۱-۲-۱۰ - صامت /z = /z/ فارسی در بعضی از واژه‌های نهایندی به /j/ تبدیل می‌شود:

	ن	ف
reje	رجه	reže
manija	منیجه	manize
meja	مجه	može

۱-۲-۱۱ - در پاره‌ای از واژه‌های نهایندی /q = /q/ فارسی، /x = /x/ تلفظ می‌شود و این در صورتی است که پیش از آن مصوت باشد:

	ن	ف
yaxa	یخه	yaqe
vaxt	وخت	vaqt

vaxm	وخم	vaqf	وقف
noxt	نخت	notq	نطق

۱-۲-۱۲ - ابدال مصوت بلند /u = او / به مصوت کوتاه /o = ا: (۱)

	ن		ف
roftan	رُفتن	ruftan	روفتن
doxtan	دُختن	duxtan	دوختن
soxtan	سُختن	suxtan	سوختن

۱-۲-۱۳ - صامت /n = میانن پیش از /b = درگوش نهانندی - همانند فارسی - به /m = تبدیل می‌شود:

	ن		ف
ammār	امّار	ambār	انبار / امبار /
amor	امر	ambor	انبر / امبر /
šamma	شَمّه	šambe	شنبه / شمبه /
(۲)pamma	پَمّه	pambe	پنبه / پمبه /
domma	دَمّه	dombe	دنبه / دمبه /

یادآوری - کلمه‌ی «غنچه» نیز به صورت /qomca / غمچه به گفتار در می‌آید.

۱-۲-۱۴ - جابه جایی حروف:

	ن		ف
nazb	نذب	nabz	نبز
ask	عسک	aks	عکس
taski	تاسکی	tāksi	تاکسی

۱- این تلفظ با لهجه‌ی ملایری مشترک است. ر. ک. دکتر فرشید ورد، مجله‌ی آشنا، «ریشه و

ماده‌ی فعل»، سال پنجم، ش ۲۱

۲- در این باره رجوع شود به دستور پنج استاد، ج اول، ص ۴

mejāz	مجاز	mezāj	مزاج
qolf	قلف	qofl	قفل
faxs	فخس	fasx	فسخ

۱-۲-۱۵ - تبدیل /d = د/ به /y = ی/ با تغییر واکه، در صورتی که /d/ بین دو واکه (مصوت) باشد:

	ن		ف
āyem	آیم	ādam	آدم
bāyem	بایم	bādām	بادام

۱-۳-۳ - حذف

۱-۳-۱ - حذف /ع = ع/، /و/ و تبدیل آن به یک مصوت کوتاه:

	ن		ف
xalat	خالت	xal'at	خلعت
qala	قله	qal'a	قلعه
nemat	نِمت	ne'mat	نعمت

۱-۳-۲ - صامت پایانی /ه = h/ که به آن‌های ملفوظ نیز می‌گویند در گویش نهاوندی به شرط آن‌که پس از مصوت بلند قرار گیرد، به تلفظ در نمی‌آید:

	ن		ف
čā	چا	cāh	چاه
rā	را	rāh	راه
ruvā	رووا	rubāh	روباه
kolā	کلا	kolāh	کلاه
ko	کُ	kuh	کوه

۱-۳-۳- صامت‌های پایانی پس از /او = U/ غالباً در گویش نهاوندی حذف می‌شود:

ف	ن		ف
چوب	چو	čub	چوب
دوغ	دو	duq	دوغ

۱-۳-۴- مصوت کوتاه /a = ˊ/ پیش از صامت /h = ە/ در کلمات یک هجایی یا دوهجایی در گویش نهاوندی به شکل مصوت کشیده /á/ ظاهر و صامت /h = ە/ حذف می‌گردد:

ف	ن		ف
شهر	شر	šahr	شهر
قهر	قر	qahr	قهر
نهر	نر	nahr	نهر
صحرا	صرا	sahrā	صحرا
بهرام	برام	bahrām	بهرام

۱-۳-۵- صامت میانی /h = ە/ پس از مصوت /e/ بدل به /y/ می‌شود:

ف	ن		ف
مهدی	میثی	mehdi	مهدی
بهتر	بیتر	behtar	بهتر

گاهی هم پس از حذف، تنها مصوت پیش از آن کشیده می‌شود.

مهر	مر	mehr	مهر
مهریه	مریه	mehriye	مهریه
سحر	سر	sehr	سحر

۱-۳-۶- صامت /d/ پایانی پس از /n/ می افتد:

	ن		ف
kaman	کمن	kamand	کمند
ban	بن	band	بند
gan	گن	gand	گند
čan	چن	čand	چند
rišxan	ریشخن	rišxand	ریشخند

۱-۳-۷- /t = ت / بعضی از واژه‌های فارسی که پس از صامت /s = س/ قرار دارد در گویش نهاوندی می افتد:

	ن		ف
das	دس	dast	دست
mas	مس	mast	مست
doros	درس	dorost	درست
pus	پوس	pust	پوست
mās	ماس	māst	ماست

۱-۳-۸- صامت /d/ فارسی در چند واژه‌ی نهاوندی به صامت /t/ تبدیل می شود:

	ن		ف
pātešā	پاتشا	pādešāh	پادشاه
noxot	نُخْت	naxod	نخود
mačēt	مچت	masjed	مسجد

۱-۴- واو معدوله

در گویش نهاوندی تلفظ واو معدوله تنها در کلمه‌ی «خواهر» دیده می شود، یعنی به صورت /xovār = خوار/. این نشانه‌ی کهنگی گویش است و شاید متأثر از هم‌جواری باکردان و لران باشد. چه در گویش کردی و لری چنین تلفظی وجود دارد و علت آن را هم در موقعیت سخت کوهستانی کردستان و لرستان باید دانست که موجب نیامیختن مردمان آن

سامان با اقوامی دیگر و در نتیجه دست نخوردگی و نادگرگونی زبان آنان شده است. (۱)

	لری		کردی		نهایندی
xovar	خور	xowār	خوار	xovār	خوار

۱-۵- جمع

علامت جمع در گویش نهایندی /ā = T/، مخفف /ها/ی فارسی است که به پایان اسم‌ها می‌پیوندد:

			ن		
ketāvā	کتاوا	،	ketāv	کتاو	کتاب، کتاب‌ها
mardā	مردا	،	mard	مرد	مرد، مردها
zanā	زنا	،	zan	زن	زن، زن‌ها
asbā	اسب‌ا	،	asb	اسب	اسب، اسب‌ها

یادآوری ۱- اگر اسم به /های غیر ملفوظ = a/ ختم شود، در جمع های غیر ملفوظ می‌افتد:

			ن		
xonā	خونا	،	xona	خونه	خانه، خانه‌ها
bačā	بچا	،	bača	بچه	بچه، بچه‌ها

یادآوری ۲- /n = /های صامتی که به /آن/ پایان می‌پذیرند و در گویش نهایندی می‌افتند، در حالت جمع ظاهر می‌شوند:

			ن		
jevonā	جونا	،	jevo	جو	جوان، جوان‌ها
pāsevonā	پاسونا	،	pāsevo	پاسو	پاسبان، پاسبان‌ها
dokonā	دکونا	،	doko	دکو	دکان، دکان‌ها

۱- در این باره رجوع شود به «گویش کردی مهاباد» از دکتر ایران کلباسی، چاپ مؤسسه‌ی مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ص ۱۶۲ و فرهنگ لری و فرهنگ لکی، تألیف ایزد پناه

۶-۱ - معرفه و نکره

۱-۶-۱ - اسم در گویش نهاوندی مانند فارسی آن‌گاه که از ادات نکره یعنی /یک، ی/ خالی باشد، معمولاً معرفه است:

ف

ن

خانه رفتی؟ xona rafti? خونه رفتی؟

کتاب را گرفتی؟ ketava gerefti? کتاو گرفتی

گاورا فروختی...? gevekana foroxti? گوکنه فرختی؟

نشانه‌ی معرفه در گویش نهاوندی /آ = a/ یا /ک = ka/ است که به اسم می‌پیوندد.

ف

ن

آن قلم qalama قلم

کتاوک (۱) ketaveka آن کتاب

کوچه ک keucaka همان کوچه

دفتر daftara آن دفتر

۱-۶-۲ - نشانه‌های نکره در گویش نهاوندی عبارت‌اند از:

۱ - /یه = ye/ در اول اسم: یه مردی ye mardi: مردی

۲ - /ای = i/ در آخر اسم: کتاوی ketavi: کتابی

۳ - /یه = ye/ در اول و /ای = i/ در آخر اسم:

یه باغی ye bāqi: یک باغی

یه خونه‌یی ye xoneyi: یک خانه‌ای

۷-۱ - نشانه‌ی مفعول

در گویش نهاوندی، اگر اسم معرفه به همخوان (صامت) ختم شود، در حالت مفعولی به جای «را» نشانه‌ی مفعول فارسی، به آخر آن /آ = a/ می‌افزایند:

۱- در کردی هم علامت معرفه /ک = ka/ است. مانند: کتاوک = ketavaka

ف		ن
فرش را خریدم	farša xariyem	فرش خریم
بشقاب را شکست	pošqāva eškenā	پشقاو ایشکینا

اما اگر اسم معرفه به /های غیر ملفوظ = /a یا /ā / یا /u ختم شود، به آن /ن = /na اضافه می‌کنند: (۱)

ف		ن
روزنامه را گرفتم	ruznāma-na-gereftem	روزنامه ن گرفتم
خدا را فراموش نکن	xodā-na-farāmuš nako	خدان فراموش نک
آهو را شکار کرد	ahu-na-šekār kerd	آهون شکار کرد
جارو را بردار	jāru-na-verdār	جارون وردار

۸-۱- اضافه

اضافه در گویش نهاوندی با زبان معیار و رسمی فارسی تفاوتی ندارد.

ن	ف
مثال: کتاب ما	Ketābe mā
کتابِ ایما	Ketāve imā

۹-۱- صفت و اضافه

جایگاه صفت بیانی و مضاف الیه همواره - چون فارسی - پس از موصوف و مضاف است و معمولاً با کسره‌ای به اسم پیش از خود می‌پیوندد:

ف		ن
Ketābe xub	کتاب خوب	ketāve xu
xāneye mā	خانه‌ی ما	xuney imā
marde dānā	مرد دانا	marde donā

(۱) - در گویش بختیاری و بویراحمدی هم چنین است.

۱-۹-۱ - علامت نسبت در گویش نهاوندی ، /i- / است که به اسم اضافه می شود:

پشم، پشمی pašm, Pašmi آهه، آهنی āhe, āheni

۱-۹-۲ - گاهی هم با تکرار اسم همراه است :

نازنازی ، لک لکی ، نُخ نُخی ، خال خالی

۱-۹-۳ - از نشانه های تصغیر صفت علاوه بر / چه، ک / که در فارسی هم معمول است،

پسوند «اوله» است که به اسم افزوده می شود: (۱)

مشک + اوله = مشکوله maškula مشک کوچک

دیگ + اوله = دیگوله digula دیگ کوچک

تاپو + اوله = تاپوله tāpula تاپوی کوچک (۲)

الهی شکر د کردگار، ببله و دل دیگوله و دار .

elāhi šokred kerdegār , babela ve del digula ve dār.

خدایا شکر ، بچه در شکم و دیزی هم به بارست . (یعنی وضع رو به راه است .)

۱-۹-۴ - صفت فاعلی یا اسم فاعل در گویش نهاوندی بدین گونه است:

بن مضارع + انه = ena

ف

ن

xorande خورنده xorena خور + انه خورنه

parande پرنده parena پَر + انه پرنه

darande درنده derena دَر + انه درنه

čarande چرنده čarena چَر + انه چرنه

و گمان بنده بر این است که /ena/ تغییر یافته ی /ānda = /anda/ نشانه ی اسم فاعل فارسی

است. طبعاً کلماتی چون /sāzena = /sāzena/ و /bālena = /bālena/ اسم فاعل و به معنی «ساز

زننده» و «بال زننده = پرنده» هستند . که از افزودن اسم به این پسوند ، ساخته شده اند .

۱- در گویش بختیاری هم چنین پسوندی وجود دارد.

۲- تاپو : نوعی مخزن گلی است به شکل خمیره که برای نگهداری گندم و آرد از آن استفاده می کنند.

۱-۹-۵- اسم + او /u/، همانند زبان فارسی صفت مرکب می سازد متنها با بار منفی: شرمو، شاشو، اشکمو، ريقو، ترو و...

۱-۱۰- ضمائر:

۱-۱۰-۱- ضمائر شخصی ناپيوسته:

ن	م	ف	ن	ف
ma ^(۱)	من	ایما	imā	ما ^(۲)
تو	تو	شما	šomā	شما
أ	او	أنا	onā	آن ها - یا - آنان

۱-۱۰-۲- ضمائر ملکی: ضمائر ملکی در گویش نهاوندی بدین قرار است:

ن	ام	ف	ن	ف
إم ^(۳)	em	أم	إمو	emo
إت ^(۳)	et	أت	إتو	eto
إش	eš	أش	إشو	ešo
کتاوم	ketāvem	کتاوم	کتاومو	katāvemo
کتاوت	katāvet	کتاوت	کتاوتو	katāveto
کتاوش	katāveš	کتاوش	کتاوشو	katāvešo

۱- گویش قاینی «مه = ma» دکتر، زمردیان، چاپ آستان قدس ص ۳۰

۲- تاریخ سیستان «ایما = imā» مقدمه، ص یو، و متن، ص ۲۸۵ و گویش بختیاری، ج ۴، عبدالعلی خسروی، نشر غزل، چاپ اول ۱۳۷۵، اصفهان. گویش بویراحمدی و ... «ایما = imā» ص ۳۴ و بررسی گویش کردی، علی رخزادی، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد در دانشگاه شهید چمران، «ایمه = ima» و گویش کردی مهابادی، ایران کلیاسی، ص ۲۰۵ «آمه = ama».

۳- همچنین در گویش بختیاری «إت = et»

۱-۱۰-۳- ضمایر اشاره:

ف	ن	ف	ن
آن (۲)	اُ	این (۱)	ای
آن‌ها	اُنا	این‌ها	اینا
			اینجه (۳)
	آن‌جا	onjo	این‌جا
همان	همو	همین	همی

۱-۱۰-۴- ضمایر مشترک:

در گویش نهاوندی تنها یک ضمیر مشترک وجود دارد که برای همه‌ی اشخاص به کار

می‌رود و آن ضمیر «خو = xo» است، مانند:

اُخُوش خُور تَرَه o xoveš xavar nara او خودش خبر ندارد.

این ضمیر معمولاً با ضمایر پیوسته به کار می‌رود:

ف	ن	ف	ن
خودمان	xomo	خودم	xovem (۴)
خودتان	xoto	خودت	xovet (۵)
خودشان	xošo (۷)	خودش	xoveš (۶)

۱- ای: اوستایی، گویش بختیاری. ج ۴ ص ۵۹۶

۲- همچنین گویش همدانی

۳- گویش شه‌میر زادی

۴- همچنین گویش بختیاری

۵- نیز همان گویش

۶- همان گویش

۷- نیز همان گویش

۱-۱۰-۵- ضمایر پرسشی:

ن		ف
کی	ki	چه کسی؟
چی	či	چه، چه چیزی؟
کامی	kāmi	کدام؟
کو	ku	کجاست؟
کجو	kojo	کجا؟
کی	key	چه وقت؟
چُنه	čona	چرا؟

۱-۱۱ بعضی از قیدهای گویش نهاوندی که در فارسی به کار نمی‌روند، به شرح زیرند:

ن		ف
ایسه ^(۱)	ise	هم اکنون، الآن
اُسو	oso	آن وقت
هنی	hani	هنوز
دامو ^(۲)	dāmo	پایین
ای لا ^(۳)	ila	این سو
اُلا	ola	آن سو
ایواره ^(۴)	ivāra	غروب
دُما ^(۵)	domā	پشت، عقب

۱- همچنین فرهنگ لکی به صورت «ایسه = isa» ص ۹ و گویش بویراحمدی «ایسو = iso»، گویش

همدانی بدین گونه «ایسه = ise» ۲- نیز همدانی

۳- در فرهنگ لری

۴- نیز در گویش کردی و لری و در فرهنگ پهلوی مکتزی به صورت (ایبارگ = ebārag)

۵- نیز فرهنگ لکی، لری، شوشتری و همدانی

پیش ، جلو	novā	نوا
آن طور ، آن قدر	čono	چنو (۱)
این چنین ، این گونه	čini	چینی
مانند ، چون	či	چی (۲)
شاید ، دراصل به معنی «گناهست» (۳)	gās	گاس
قید تأکید	hondey	هندی
فرضاً ، گیریم که	hangiri	همگیری
آن قدر	onza	آنزه
تند	ton	تن
بسیار نرم و آهسته	nāri-o-tāri	ناری و تاری
آهسته آهسته	teoreok-vā-teoreuk	توروک و اتوروک

۱-۱۲-حروف: او و ev

۱-۱۲-۱- پیوستارها:

برای این که	vereike	ورایکه
اگر	ayar, ar	آیر، آر
مگر	mar	مر

فصل دوم: فعل

۱-۲- مصدر: مصدر در گویش نهاوندی با نشانه‌های (ان = an) ، (این = eyan) در پایان فعل ماضی شناخته می‌شود: گفتن (goftan) ، نوشتن (neveštan) ، پوسن (peosesan) به معنی پوسیدن ، دوسن (devesan) به معنی دویدن ، آمین (âmeyan) به معنی آمدن ، پُرسین (porseyan) به معنی پرسیدن و دُونین (deveneyan) به معنی دواندن .

مصدرهایی که در فارسی به «ایدن» ختم می‌گردند، در گویش نهاوندی به «سن = san» پایان می‌پذیرند.

مصدرهای با نشانه‌ی «سن = san» معمولاً مصدر فعل‌های لازم و آن‌هایی که به (این = eyan) ختم می‌شوند مصدر فعل‌های متعدی‌اند.

بُرسن borresan بریده شدن بُرین
سُرسن soresan سُردن سُرتین
soreneyan سرانیدن، لغزانیدن
۲-۲- اینک بعضی از مصدرهای ساده‌ی گویش نهاوندی به صورت‌های لازم و متعدی و گاه به یک صورت آورده می‌شود:

متعدی		لازم	
شکستن	eškeneyan	اشکستن	eškesan
الک کردن	bextan	بختن ^(۱)	
کباب کردن	bereshtan	برشتن	
کباب کردن	berijeneyan	بریجنین	
پوسیدن	busiyan	بوسین	
		پاسسن	pâsesan
پاشاندن	pâšeneyan	پاشیدن	pâšesan
پرانیدن	pareneyan	پریدن	paresan

۱- هم‌چنین است در گویش شوشتری ، ضمناً این کلمه در گویش نهاوندی به معنی «دوشیدن» هم هست .

			لازم	
پاشاندن	peškeneyan	پشکنین	پاشیده شدن	peškesan (۱) پشکسن
برگرداندن	peleneyan	پلنین	برگشتن	pelesan پلسن
آلودن	pelekeneyan	پلکنین	پلکیدن	pelekesan پلکسن
			- آلوده شدن	
مـتورم ساختن	panameneyan	پنمین	پنمیدن	panamesan پنمسن
			- ورم کردن	
پوساندن	peoseneyan	پوسنین	پوسیدن	peosesan پوسن
			ساییده شدن	tasesan تاسسن
تپاندن	tapeneyan	تپنین	به جایی وارد شدن	tapesan (۲) تپسن
خراشیدن	terc^eneyan	ترچنین	خراش یافتن	tercesan ترچسن
چیزی				
ترکاندن	tarakeneyan	ترکنین	ترکیدن	tarakesan ترکسن
چیزی را	tern ^G eneyan	ترنگین	گیر کردن	terengesan ترنگسن
جاگیر کردن				
له کردن	telpeneyan	تلپنین	له شدن	telepesan (۳) تلپسن
به راه انداختن	teoreokeneyan	توروکتن	به راه افتادن آهسته	teoreokesan توروکسن
			و شکستن تخمه	
له کردن	teleneyan	تلنین (۴)	له شدن	telesan تلسن
زیر پا				

۱- پشجیدن ، پشکیدن ، مکزی (فرهنگ پهلوی)

۳- شوشتری : «ترپسن

۲- در شوشتری : «تپسن»

۴- هم چنین در گویش بختیاری

متعدی		لازم			
غر کردن	tomeneyan	تمنین	tomesan	تَمَسَن	فرورفتن و غر شدن
سقط کردن	topeneyan	توپنین	tupesan	توپَسَن	سقط شدن
حیوان				حیوان	
شکست دادن	tuzeneyan	توزنین	tuzesan	توزَسَن	شکست خوردن
پاشاندن	teoceneyan	توچنین	teocesan	توچَسَن	پاشیده شدن
له کردن	teliqeneyan	تلقنین	teliqesan	تلیقَسَن	له شدن
ذوب کردن	teveneyan	تونین	tevesan	توسن ^(۱)	آب شدن
پاره کردن و شکافتن	tilišeneyan	تیلیشنین	tilišesan	تیلیشَسَن	پاره شدن
				جَسَن	فرار کردن
				جُسَن	جستجو کردن
				جنگَسَن	جنگیدن
				چَقَسَن	ترکیدن
ترکاندن	čeqeneyan	چقنین	čeqesan	مخصوصاً چینی	
خم کردن	čameneyan	چمنین	čamesan	چمَسَن	خم شدن
چراندن	čareneyan	چرنین	čaresan	چرَسَن	چریدن
نرم کردن	helemeneyan	هلمنین	helemesan	هلمَسَن ^(۲)	آب افتادن و نرم شدن
خاراندن	xāreneyan	خارنین	xāresan	خارَسَن	خاریدن
خنداندن	xaneneyan	خننین	xanesan	خنَسَن	خندیدن
خیساندن	xiseneyan	خیسنین	xisesan	خیسَسَن ^(۳)	خیس خوردن

۱- درگوش بختیاری: Tonidan و درگوش شوشتری tabandan

۳- شوشتری: «خیسهسن»

۲- درگوش شوشتر: هلمهسن

متعدی		لازم	
درانیدن dereneyan	درین	دریدن deresan	درس ^(۱)
دواندن deveneyan	دوین	دویدن devesan	دوسن
		دانستن donesan	دونسن
خراب کردن romeneyan	رُمنین	خراب شدن romesan	رُمسن
روستن و ماساندن ročeneyan	رُچنین	بسته شدن از سرما ročesan	رُچسن
زدن zeyan	زین	زدن zanesan	زنسن
سراندن soreneyan	سُرین	سرخوردن و لغزیدن soresan	سُرسن
ریزاندن šoreneyan	شُرین	ریزش کردن šoresan	شُرسن
متلاشی کردن šelepeneyan	شَلپنین	متلاشی شدن šelepesan	شَلپسن
تکان دادن šekeneyan	شکنین	تکان خوردن šekesan	شکسن
به هم زدن šoloqeneyan	شلقنین	به هم خوردن šoloqesan	شلقسن
مایعات		مایعات	
		به هم خوردن šuvesan	شوسن ^(۲)
مایعات		مایعات	
به هم زدن šiyeneyan	شینین	به هم خوردن šiyesan	شیسن
		مایعات	
شکافتن šiqeneyan	شیقنین	شکافته شدن šiqesan	شیقسن
طلبیدن talaveneyan	طلونین	طلبیده شدن talavesan	طلوسن
فهماندن fameneyan	فمنین	فهمیدن famesan	فمسن

متعدی	لازم
قרתین qerteneyan قطع کردن	قرتسن qertesan قطع شدن
کرنین kereneyan خراشیدن	کرسن keresan خراشیدن
کروجنین korujeneyan جویدن	کروجسن korujesan جویدن
ماسنین maseneyan ^(۲) ماساندن	ماسسن ^(۱) māsesan بسته شدن
لرزنین larzeneyan لرزاندن	لرزسن larzesan لرزیدن
وراجنین verajeneyan ^(۳) بالازدن	وراجسن verājesan بالازدن
آستین	آستین
وراشنین verāšeneyan آشامیدن	
ولاینین velayneyan مشت مال کردن	ولایسن velāyesan مشت مال شدن
	وریسین veriseyan برخاستن
	هرنین ^(۴) hareneyan
	هرعر کردن
چلوسنین čloseneyan چروکاندن	چلوسسن čelosesan چروکیدن
	کرنین koreneyan نعره کشیدن گاو
	کورنین kurenyan نعره کشیدن گاو

۲-۳- اینک بعضی از فعل‌های پیشوندی:

متعدی	لازم
ورتلقنین ^(۵) verteleqeneyan زیادترید کردن	ورتلقسن verteleqesan زیادترید شدن
	ورم کردن

۲- درگوش شوشتری: «ماسنیدن»

۴ همچنین در لری

۱- نیز شوشتری

۳- همچنین است درگوش لری

۵- گوش خوانساری

متعدی	لازم
ورتلیشسَن (۱) <i>vertelišeneneyan</i> پاره کردن - عصبانی شدن	ورتلیشسَن <i>vertelišesan</i> پاره شدن
ورسکسَن <i>vereškeneyan</i> ورشکسته کردن	ورسکسَن <i>vereškesan</i> ورشکسته شدن
	ورقرسن <i>verqoromesan</i> درشت و چاق شدن
	ورقو لوچسن <i>verqulucesan</i> جمع و چروکیده شدن
	ورکردن (۳) <i>verkerdan</i> آتش روشن کردن
	ورگلسن (۴) <i>vergelsan</i> دراز کشیدن
وریردینن <i>veryardenyan</i> برگرداندن	وریشتن <i>veryaštan</i> برگشتن
	وری سین <i>veriseyan</i> برخاستن
	ورهوفسن (۵) <i>verhufesan</i> کف کردن و جوش زدن ورم کردن، تبخال

۲-۴ - فعل های مرکب: *شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

ف

عوض کردن

بدگویی و غیبت کردن (۷)

دامن کسی را لکه دار کردن

ن

آلش کردن (۶)

بزم گرفتن

بی صورت کردن

رتال جامع علوم انسانی
āleš kerdan

bazm gerftan

bi surat kerdan

۲ - نیز لری

۴ - گویش قایینی «ورگلیدن»

۶ - نیز شوشتری ، خوانساری ، لری و بختیاری

۱ - نیز همان گویش

۳ - نیز لری و بختیاری

۵ - لری ، شوشتری «ورهلفهسن»

۷ - نیز لری

ف		ن
اصلاح کردن	paru kerdan	پرو کردن
جدا کردن گوشت از استخوان	pesā kerdan	پسا کردن
پس انداز کردن و صرفه جویی و ذخیره کردن	pase das kerdan	پس دس کردن ^(۱)
کمین کردن	pese kerdan	پس کردن ^(۲)
سرپوش گذاشتن	pankur kerdan	پنکور کردن
عوض کردن دو چیز	taxt zeyan	تاخت زین ^(۳)
مردن	tefāq efteyan	تفاق افتین
دست و پا زدن	tal o pā kerdan	تل و پا کردن ^(۴)
آرام کردن (مخصوصاً بچه)	tam zeyan	تم زین
دروغ‌بافی و اغراق گفتن	čāp-e-čup zeyan	چاپ چوب زین
کف زدن	čap zeyan	چپ زین
چشمک زدن	češ šonan	چش شونن
چشم خوردن	češ zeyan	چش زین
حرص زدن	češ o pet raftan	چش و پت رفتن
آب بازی کردن	čelep čelep kerdan	چلپ چلپ کردن ^(۵)
حمله کردن	halmat everdan	حلمت آوردن
فشاردن	xošārdan	خشاردین ^(۶)
خاموش کردن آتش	xaf kerdan	خف کردن
خواب دیدن	xev diyan	خودین
در خواب مردن	xevāxev raftan	خو او خورفتن ^(۷)

۲- نیز لری

۳ و ۴- نیز شوشتری

۷- لری

۱- قاپنی : pase des

۳- نیز لری

۶- لری

ف		ن
دعوا به پا کردن	dāl čeqeneyan	دال چقنن
دراز کشیدن - دراز بودن	derāz biyan	دراز بین ^(۱)
مشغول به کار شدن	dase kār biyan-šovan	دیس کارین ^(۲) - شون
روبه رو کردن، قرار دادن	reu ve reu kerdan	رو و رو کردن ^(۳)
دوکس برای بررسی امری		
ساکت شدن	sā enāxtan	سااناختن
درگیر شدن در نزاع، آماده‌ی نزاع گردیدن	sar šāx šuvan	سر شاخ شون
سردواندن	sar deveneyan	سردونین
سر تکان دادن	sar lekeneyan	سرلکنین
عود کردن	su kerdan	سو کردن
نگریستن - نگاه کردن	seyl kerdan	سیل کردن
عفونی شدن	sim kašīyan	سیم کشین
گیج کردن	sort kerdan	شورت کردن
دراز کشیدن	šelāl biyan	شلال بین
از زیر بار اجرای کاری فرار کردن	šona xāli kerdan	شونه خالی کردن
انبوه شدن جمعیت در جایی	qel zeyan	قل زین
بلعیدن و فرو بردن	qeut deyan	قوت دین
خویشاوند و فامیل شدن	qeumi kerdan	قومی کردن ^(۴)
به وسیله‌ی ازدواج دو نفر		

۱- همدانی

۲- لری

۳- فرهنگ لکی

۴- فرهنگ لکی

ف		ن
از پرحرفی سرکسی را به درد آوردن	kās kerdan	کاس کردن ^(۱)
کشیک دادن	kešek kašīyan	کشک کشین
لبه‌ی چیزی را پراندن	kal kerdan	کل کردن ^(۲)
بی‌اعتنایی کردن نسبت به کسی	kam mahali kerdan	کم محلی کردن
جمع شدن جنین در شکم و جمع شدن آب و بالا آمدن چیزی	kus basan	کوس بسن ^(۳)
درد کردن چشم	gel kerdan	گیل کردن
غلتیدن	gel -o- pel kerdan	گل و پل کردن
آمیختن، به هم انداختن	gal-e-ham enāxtan	گل هم اناختن
بسیار درد گرفتن	lerp-o-leula kerdan	لرپه و لوله کردن
به دور خود چرخیدن	ler xordan	لر خوردن ^(۴)
چرخانیدن و به هم زدن مایع	ler deyan	لردین
لانه کردن	liz gereftan	لیز گرفتن
آب بینی را بالا کشیدن	mof-e-mof kerdan	مف مف کردن ^(۵)
منع کردن	menā kerdan	منا کردن
خودستایی کردن	manem manem kerdan	منم منم کردن
به خواب رفتن و بی‌حس شدن	meureuja kerdan	مورجه کردن
عضوی از بدن		
گریه کردن	nikela tar kerdan	نیکله تر کردن
شناختن	veja everdan	وجاوردن ^(۶)

۲- شوشتری

۴- شوشتری

۶- لری

۱- فرهنگ عوام

۳- فرهنگ لری

۵- شوشتری

ف		ن
وعده گذاشتن	vada neyan	وده نین
پهن کردن	velā kerdan	ولا کردن
لاابالی شدن، بدبخت شدن	voru gaštan	وروگشتن (۱)
عادت کردن	hukāra biyan-šoan	هوکاره بین ، شون
حرص زدن	heul zeyan	هول زین
غش کردن، ترسیدن	heul kerdan	هول کردن (۲)
ترساندن	yās dār kerdan	یاس دار کردن
ترسیدن	yās ver dāštan	یاس ورداشتن

۲-۵ - بعضی از مصدرهای ساده‌ای که با مصدرهای کنونی فارسی تفاوت‌هایی دارند به شرح زیرند:

ف		ن
شناختن	ešnāxtan	اشناختن
شنیدن	ešnaftan	اشنفتن
ساختن	sāxdan	ساختدن
فشار دادن	šoxārdan	شخاردن
انداختن	šonan	شونن
شستن	šuštan	شوشتن
خاراندن	kelaštan	کلاشتن
گزیدن	gaštan	گشتن (۳)
لیسیدن	leštan	لشتن (۴)
بخشیدن	vaxšian	وخشین

۱- لری

۲- لری

۳- دکتر فرشید ورد، آشنا، سال پنجم، ش ۲۱ و نیز گویش بویراحمندی

۴- فرهنگ فارسی پهلوی، ص ۳۱۳ و نیز فرهنگ لری

۳- دستگاه فعل - درگوش نهادندی نیز، فعل دو بن دارد: بن ماضی و بن مضارع
بن ماضی: این ماده با حذف نشانه‌ی مصدر /an/ و /eyan/ ساخته و به یکی از صامت‌های /n,s,t/ ختم می‌شود.
بن مضارع با حذف صامت‌های /n,s,t/ از پایان بن ماضی ساخته می‌شود. این گروه را افعال منظم گویند.

مصدر	ماده بن ماضی	بن مضارع
gof tan گفتن	gof t گفت	gof گف
bāftan یافتن	bāft یافت	bāf باف
xanesan خنسن	xanes خنس	xan خن
larzesan لرزن	larzes لرزس	lraz لرز
teveneyan تونین	teveney تونی	teven تون
čarenyan چرخن	čaren چرن	čar چر

اما افعال بی قاعده یا نامنظم آن‌هایی هستند که صامت پایانی بن مضارع آن‌ها با بن ماضی تغییرات آوایی نیز دارند:

مصدر	بن ماضی	بن مضارع
rextan رختن	rext رخت	rīz ریز
enāxtan اناختن	enāxt اناخت	nāz ناز
āmeyan آمین	āmā آما	ā آ
diyan دین	di دی	beyn بین

۳-۱- شناسه

ضمیرهایی که به بن ماضی یا مضارع می‌چسبند و به افعال شخصیت می‌بخشند عبارت‌اند از:

م	اول شخص مفرد	یم	اول شخص جمع
ی	دوم شخص مفرد	ید	دوم شخص جمع
د	سوم شخص مفرد	ن	سوم شخص جمع

چنان‌که ملاحظه می‌شود از شناسه‌ی سوم شخص جمع فارسی /ن/ مانده و /د/ افتاده است.

۲-۳ - ماضی ساده از رفتن

بن ماضی + شناسه

raftim	اول شخص جمع: رفتیم	raftem	رفتم	اول شخص مفرد:
raftid	دوم شخص جمع: رفتید	rafti	رفتگی	دوم شخص مفرد:
raftan	سوم شخص جمع: رفتن	raft	رفت	سوم شخص مفرد:

۳-۳ - ماضی نقلی

raftim	رفته ایم	raftam	رفته ام	رفتیم	رفتیم
raftid	رفته اید	rafti	رفته ای	رفتید	رفتید
raftand	رفته اند	rafta	رفته است	رفتند	رفتند

تفاوت ماضی ساده و نقلی در گویش، این است که در ماضی نقلی تکیه روی هجای آخرست، ولی در ماضی ساده تکیه‌ای وجود ندارد و آهنگ کلمه به اصطلاح زبان‌شناسان افتان است نه خیزان. به علاوه در اول شخص مفرد، ماده‌ی فعل به /am/ اضافه شده است نه به /em/.

۳-۴ - ماضی استمراری از خندیدن:

پیش جزء /م/ + بن ماضی + شناسه:

mexanesem	مِ خنسم	می خندیدم	اول شخص مفرد
mexanesi	مِ خنسی	می خندیدی	دوم شخص مفرد
mexanea	مِ خنس	می خندید	سوم شخص مفرد
mexanesim	مِ خنسیم	می خندیدیم	اول شخص جمع
mexanesid	مِ خنسید	می خندیدید	دوم شخص جمع
mexanesen	مِ خنسن	می خندیدند	سوم شخص جمع

۳-۵- ماضی بعید: از «نوشتن» اسم مفعول + ماضی ساده ی «بین = biyan»

	ن	ف	
nevešta biyem	نوشته بیم	نوشته بودم	اول شخص مفرد
nevešta biyi	نوشته بییی	نوشته بودی	دوم شخص مفرد
nevešta bi	نوشته بی	نوشته بود	سوم شخص مفرد
nevešta biyim	نوشته بییم	نوشته بودیم	اول شخص جمع
nevešta biyid	نوشته بیید	نوشته بودید	دوم شخص جمع
nevešta biyen	نوشته بین	نوشته بودند	سوم شخص جمع

۳-۶- ماضی التزامی

صفت مفعولی + مضارع التزامی «بین = biyan»

rafta bāšem	رفته باشم	رفته باشم	اول شخص مفرد
rafta bāši	رفته باشی	رفته باشی	دوم شخص مفرد
rafta bāše	رفته باشه	رفته باشد	سوم شخص مفرد
rafta bāšim	رفته باشیم	رفته باشیم	اول شخص جمع
rafta bāšid	رفته باشید	رفته باشید	دوم شخص جمع
rafta bāšan	رفته باشن	رفته باشند	سوم شخص جمع

۳-۷- ماضی استمراری ملموس

ماضی ساده ی «داشتن» + ماضی استمراری

	ن	ف	
dāštem meraftem	داشتم مرفتم	داشتم می رفتم	اول شخص مفرد
dāšti merafti	داشتی مرفتی	داشتی می رفتی	دوم شخص مفرد
dāšt meraft	داشت مرفت	داشت می رفت	سوم شخص مفرد
dāštīm meraftīm	داشتیم مرفتیم	داشتیم می رفتیم	اول شخص جمع
dāštīd meraftīd	داشتید مرفتید	داشتید می رفتید	دوم شخص جمع
dāšten meraften	داشتن مرفتن	داشتند می رفتند	سوم شخص جمع

۳-۸ - مضارع التزامی از «بردن»:

	ن	ف	
bavarem	بورم	بیرم	اول شخص مفرد
bavari	بوری	بیری	دوم شخص مفرد
bavara	بوره	بیرد	سوم شخص مفرد
bavarim	بوریم	بیریم	اول شخص جمع
bavarid	بورید	بیرید	دوم شخص جمع
bavaran	بورن	بیرند	سوم شخص جمع

۳-۹ - مضارع اخباری

پیش جزء / م / + بن مضارع + شناسه از «دانستن»:

	ن	ف	
meynem	می‌نم	می‌دانم	اول شخص مفرد
meyni	می‌نی	می‌دانی	دوم شخص مفرد
meyna	می‌نه	می‌داند	سوم شخص مفرد
meynim	می‌نیم	می‌دانیم	اول شخص جمع
meynid	می‌نید	می‌دانید	دوم شخص جمع
meynan	می‌نن	می‌دانند	سوم شخص جمع

۳-۹ - فعل امر:

در گویش نهاوندی مانند فارسی رسمی، فعل امر دو صیغه دارد:

دوم شخص مفرد و دوم شخص جمع:

پیشوند /ب = /ba + بن مضارع:

	ن	ف	
baxor	بخور	bexur	بخور
baxorid	بخورید	bexorid	بخورید

۳-۱۰- فعل آینده:

درگوش نهادند، برای فعل آینده هم صیغه‌ی مضارع استفاده می‌کنند مثال :

miyām	می آییم (هفته‌ی دیه) میام
miyāy	می آیی میای
miyā	می آید میا
miyāym	می آییم میایم
miyāyid	می آیدید میاید
miyān	می آیند میان

و هم به کمک مشتقات خواستن (xāsan = خاسن) ، مثال :

moxām biyām	(هفته‌ی دیه) مخام پیام	(هفته‌ی دیگر) خواهیم آمد
moxāy biyā	مخای بیا	خواهی آمد
moxā biyā	مخاییا	خواهد آمد
moxāym biyāym	مخایم بیایم	خواهیم آمد
moxāyid biyāyid	مخاید بیاید	خواهید آمد
moxān biyān	مخان بیان	خواهند آمد

۳-۱۱- فعل های ربطی:

درگوش نهادندی، فعل های ربطی عبارت اند از «استن = astan و بین = biyan : بودن» و «شون = šouan : شدن» ، مثال :

۳-۱۲- فعل «استن» در جمله های اسنادی به صورت شناسه به کار می روند:

ف	ن	ف	ن
xuyim	خویم	xoyem	خویم
xuyid	خوید	xoyi	خویی
xuvan	خون	xuva	خووَ
خوبیم :		خوبم	
خوید :		خویی	
خوب اند :		خوب است	

۳-۱۳ - زمان حال از «بین = biyan: بودن»

ن	ف	ن	ف
هسم	hesem	هسیم	hesim
هسی	hesi	هسید	hesid
هسا	hesā	هسن	hesin

۳-۱۴ - ماضی ساده از «بین = biyan: بودن»

ن	ف	ن	ف
بیم	biyem	بییم ^(۱)	biyim
بییی	biyi	بیید	biyid
بی	bi	بین	biyen

۳-۱۵ - مضارع التزامی از «بین = hiyan: بودن»:

ن	ف	ن	ف
بام	bām	باییم	bāyim
بای	bāy	باید	bāyd
با	bā	بان	bān

چنان‌که ملاحظه می‌شود، گویش نهاوندی بسیار ساده‌تر و خلاصه‌تر از فارسی کنونی است.

۳-۱۶ - متعدی کردن فعل:

برای متعدی کردن فعل لازم قاعده این است:

بن مضارع + انین eneyan مانند:

مصدر: خن (خند) + انین = خننین xaneneyan خنداندن

۱- در لهجی ملایری این صیغه‌ها به صورت «بیدم، بیدی، بید...» استعمال می‌شود ولی بروجردی آن با نهاوندی تفاوتی ندارد.

می‌خندانم	mexanenem	مضارع اخباری : مِ خننم
بخندانم	baxanenem	مضارع التزامی : بخننم

برای ساختن فعل ماضی، علامت مصدر «ین = eyan» را حذف می‌کنیم و سپس شناسه را به آن می‌افزاییم. در این جا یک تبدیل صورت می‌گیرد. بدین ترتیب که دو /e/ تبدیل به /ā/ می‌شود و صیغه‌ی ماضی به دست می‌آید:

xaneneyan - yan = xanene

xanene + em = xanenām

بن مضارع «خننین» ← خنن

که تبدیل می‌شود به خنداندم

ف

ن

خنداندم	xanenām	خننام	اول شخص مفرد
خنداندی	xanenāy	خننای	دوم شخص مفرد
خندانید	xanenā	خننا	سوم شخص مفرد
خندانیم	xanenāym	خننایم	اول شخص جمع
خندانید	xanenāyd	خنناید	دوم شخص جمع
خندانند	xanenān	خننان	سوم شخص جمع

۳-۱۷ - برای مجهول کردن ماضی ساده، چون فارسی از اسم مفعول فعل مورد نظر استفاده می‌کنیم و با افزودن کمک فعل «شون = sovan» به جای «شدن» زمان‌های لازم به دست می‌آید.

ماضی ساده‌ی مجهول = اسم مفعول + ماضی «شون»

ف

ن

دیده شوم	diya šoyem	دیه شوم
دیده شدی	diya šoyi	دیه شویی
دیده شد	diya šod	دیه شد
دیه شدیم	diya šoyim	دیه شویم
دیده شدیم	diya šoyid	دیه شوید
دیده شدند	diya šoyen	دیه شوند

برای مجهول کردن مضارع ساده نیز از اسم مفعول و مضارع ساده «شون - šovan» استفاده می‌کنیم، مثال:

ن	ف
دیه مشم	diya mešem
دیه مشی	diya meši
دیه مشه	diya meša
دیه مشیم	diya mešim
دیه مشید	diya mešid
دیه مشن	diya mešan

۳-۱۸ - اینک به صرف فعل پیشوندی «وریشتن veyraštan: برگشتن» و نیز فعل متعدی همان مصدر «وریردنین veyardeneyan: برگرداندن» می‌پردازیم: (۱)

ماضی ساده

ن	ف	ن	ف
وریشتم	veyraštem	وریشتم	veyraštim
وریشتی	veyrašti	وریشتید	veyraštid
وریشت	veyrašt	وریشتن	veyrašten

ماضی استمراری

ن	ف	ن	ف
وریشتم	vermeyaštem	وریشتم	vermeyaštim
وریشتی	vemeyašti	وریشتید	vermeyaštid
وریشتم	vermeyašt	وریشتن	vermaeyašten

۱- در این قسمت از نوشته‌ی آقای رستمی در روزنامه‌ی اطلاعات ششم آذر ۱۳۶۹ تحت عنوان نقدی بر «واژه‌های اصیل نهاوندی» استفاده شده است.

ماضی نقلی

ن	ف	ن	ف
وریشتم	veryaštam	وریشتم	veryaštīm
وریشتی	veryašti	وریشتید	veryaštīd
وریشته	veryašta	وریشتن	veryaštan

ماضی بعید

ن	ف
وریشته بییم	veryaštābiyem
وریشته بیی	veryašta biyi
وریشته بی	veryašta bi
وریشته بییم	veryaštābiyim
وریشته بیید	veryašta biyid
وریشته بین	veryašta biyen

ماضی اخباری و مستقبل:

ن	ف
ورمیردم	vermeyardem

مضارع التزامی:

ن	ف
وریردم	veryardem

امر:

ن	ف
وریرد	veryard
وریردیت	veryardid

۳-۱ - متعدی «وریردنین» *veryardenian* برگرداندن

ماضی ساده:

وریردنام *veryardenam* برگرداندم

ماضی استمراری:

ورمیردنام *vermeiyardenam* برمی‌گرداندم

ماضی بعید:

وریردنه بیم *veryardenabiyem* برگردانده بودم

استمراری ملموس:

داشتم ورمیردنام *dāstem ver meyardenam* داشتم برمی‌گرداند

۳-۲۰ - صرف فعل پیشوندی «وری سین» *verisiyan* برخاستن

ماضی ساده:

ن	ف	ن	ف
وری‌سام	<i>verisām</i> برخاستم	وری‌سایم	<i>verisāyim</i> برخاستم
وری‌سای	<i>verisāy</i> برخاستی	وری‌سایید	<i>verisāyid</i> برخاستید
وری‌سا	<i>verisā</i> برخاست	وری‌سان	<i>verisāyn</i> برخاستید

ماضی نقلی:

ن	ف	ن	ف
وری‌سیم	<i>verisiyam</i> برخاسته‌ام	وری‌سی‌ام	<i>verisiyem</i> برخاسته‌ایم
وری‌سیی	<i>verisiyey</i> برخاسته‌ای	وری‌سی‌اید	<i>verisiyeyd</i> برخاسته‌ایم
وری‌سیه	<i>verisiya</i> برخاسته‌است	وری‌سین	<i>verisiyem</i> برخاسته‌اند

ماضی استمراری:

ف		ن
برمی‌خاستم	vermesām	ورم‌سام
برمی‌خاستی	vermesāy	ورم‌سای
برمی‌خاست	vermesā	ورم‌سا
برمی‌خاستیم	vermesāyim	ورم‌ساییم
برمی‌خاستید	vermesāyid	ورم‌سایید
برمی‌خاستند	vermesāyn	ورم‌ساین

ماضی بعید:

ف		ن
برخاسته بودم	verisia biyem	وری‌سیه‌بیم
برخاسته بودی	verisia biyi	وری‌سیه‌بی
برخاسته بود	verisia bi	وری‌سیه‌بی
برخاسته بودیم	verisia biyim	وری‌سیه‌بیم
برخاسته بودید	verisia biyid	وری‌سیه‌بید
برخاسته بودند	verisia biyen	وری‌سیه‌بین

مضارع اخباری:

ف		ن
برمی‌خیزم	vermesem	ورمی‌سم
برمی‌خیزی	vermesi	ورمی‌سی
برمی‌خیزد	vermesa	ورمی‌سه
برمی‌خیزیم	vermesim	ورمی‌سیم
برمی‌خیزید	vermesid	ورمی‌سید
برمی‌خیزند	vermesan	ورمی‌سن

مضارع التزامی:

			ف		ن
برخیزم	verisim	وری سیم	برخیزم	verisem	وری سم
برخیزی	verisid	وری سید	برخیزی	verisi	وری سی
برخیزند	verisan	وری سن	برخیزد	verisa	وری سه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مآخذ و منابعی که از آنها استفاده شده است:

- ۱- بررسی گویش بویراحمد و ... (افضل مقیمی) چاپ اول تهران ۱۳۷۳
- ۲- برهان قاطع، تصحیح دکتر معین، چاپ امیر کبیر، ج ۱، ص بیست و نه مقدمه
- ۳- بررسی گویش قاین، دکتر زمریدیان، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸
- ۴- بررسی گویش کردی، علی رخزادی، پایان نامه‌ی دوره‌ی فوق لیسانس، دانشگاه شهید چمران
- ۵- توصیف گویش تالشی، محرم رضایی، پایان نامه‌ی دوره‌ی فوق لیسانس، دانشگاه شهید چمران
- ۶- فرهنگ بهدینان، گردآورنده، جمشید سروشیان، به کوشش منوچهر ستوده، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم
- ۷- فرهنگ سمنانی، سرخه‌ای، لاسگردی، شهمیرزادی، منوچهر ستوده، چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۴۲
- ۸- فرهنگ عوام، سه جلد، امیرقلی امینی، ج ۱ چاپ دانشگاه اصفهان، ۱۳۳۹
- ۹- فرهنگ فارسی به پهلوی، بهرام فره‌وشی
- ۱۰- فرهنگ کوچک زبان پهلوی، دن. مکنزی، ترجمه‌ی مهشید میر فخرایی، چاپ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۱۱- فرهنگ لکی، حمید ایزد پناه، چاپ اول تهران، چاپخانه‌ی گیلان
- ۱۲- فرهنگ لری، حمید ایزد پناه، چاپ اول تهران، انتشارات آگاه، ۱۳۶۳
- ۱۳- فرهنگ عامیانه‌ی عشایر بویراحمد و کهگیلویه، منوچهر لمعه، انتشارات اشرفی، تهران، ۱۳۴۹
- ۱۴- فرهنگ معین، ج (آ - خ) مقدمه، ص پنجاه و شش
- ۱۵- فهرست ابن الندیم، ترجمه‌ی تجدد
- ۱۶- گویش بختیاری، عبدالعلی خسروی، ج ۴، انتشارات غزل، اصفهان
- ۱۷- گویش خوانساری، محمد حسین تسبیحی، چاپ راولپندی پاکستان، ۱۳۵۴

۱۸- گویش کردی مهابادی، ایران کلباسی، مؤسسه‌ی مطالعات و تحقیقات فرهنگی،

۱۳۶۲

۱۹- مجموعه مقالات اولین همایش نهاوندشناسی، مؤسسه‌ی علیمرادیان، شهریور ۱۳۷۶

۲۰- مجموعه مقالات دومین همایش نهاوندشناسی، مؤسسه‌ی علیمرادیان، دی ماه ۱۳۷۶

۲۱- مختصری پیرامون فرهنگ عامیانه‌ی همدان و گویش آن، پرویز اذکایی، مجله‌ی هنر

و مردم، ش ۱۲۶، فروردین ۱۳۵۲

۲۲- واژه‌نامه‌ای از گویش شوشتر، محمد باقر نیرومند، متن فتوکپی، فرهنگستان زبان ایران

۱۳۵۵

۲۳- واژه‌نامه‌ی خوری، بهرام فره‌وشی، چاپ وزارت فرهنگ و هنر، ۱۳۵۵

۲۴- ریشه و ماده‌ی فعل، دکتر فرشید ورد، آشنا، سال پنجم، ش ۲۶

۲۵- نقدی بر واژه‌های اصیل نهاوندی، محمد رستمی، اطلاعات، ششم آذر ۱۳۶۹

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی